

18. Rusko + nástupnické státy (Ukrajina, Kazachstán ..)

Rusko je stát, který se rozkládá na dvou kontinentech (VE + SVA a SA). Je členskou zemí Spojených národů a svou rozlohou 17, 075 mil km² je největší zemí světa. Počtem téměř 150 mil. obyvatel je 6. na světě.

Povrch a přírodní poměry

Na rozsáhlém území státu jsou zastoupeny rozmanité krajinné typy. Evropská část Ruska je převážně rovinatá – ve Východoevropské rovině převládají nížiny, které pouze místy přecházejí v pahorkatiny (Valdajská vrchovina). Na jv území je proláklina Kaspické nížiny (-28m). Jižně najdeme Kavkaz (Elbrus) Podél hranice s Asií prochází téměř 2 500 km dlouhý Ural. Na východ od Uralu se otevírá Sibiř. Záposobířská rovina přechází ve Středosibiřskou plošinu. Na jihu najdeme pohoří Altaj, Západní Sajan, Východní Sajan a Bajkalské pohoří. Na východě najdeme Jablonovjy a Stanovoj Chrebet. Severovýchod Verchojanské pohoří, pohoří Českého a Kolymského. Hornaté je i pobřeží Tichého oceánu – Sichote Aliň, Středokamčatské pohoří s 28 činnými sopkami.

Pobřeží je omýváno 28 moři, většina úmoří patří Severními oceánu. **Veletoky** Ob, Jenisej, Lena, Indigirka, Kolyma. Atlantský oceán – Něva, Západní Dvina, Dněpr, Don. Tichý – Amur. Do bezodtokého Kaspického moře Volha. Řeky většinou dosahují maxima koncem jara po roztátí sněhové pokrývky. Využití pro dopravu, zavlažování, energie (Jenisej, Angara). Amur monzunový odtok.

Mnoho jezer, největší Kaspické, nejhlubší Bajkal, v němž je 1/5 světové zásoby pitné vody.

Podnebí – 4 klimatické pásy – polární, subpolární, mírný a subtropický. Na většině území převládá vnitrozemské mírné podnebí s velkými rozdíly teplot a málo srážkami. Extrémně kontinentální klima má východní Sibiř (i pod -70°C, v létě nad 30°C).

Většina srážek přichází od Atlantiku. Na Dálném východě je množství srážek ovlivňováno monzumentem. Téměř 60% území Ruska je pokryto permafrostem, který komplikuje zemědělskou výrobu.

Klimatické poměry podmiňují vznik několika vegetačních pásů. Nejseverněji leží pás polárních pustin, jižněji je pásmo tunder s porosty mechů a lišejníků. Tundry přecházejí v lesotundry a pás lesů, který pokrývá největší část Ruska. Na jihu navazuje stepní a lesostepní pásmo s úrodnými černozeměmi. Dále polopouště a pouště v Kaspické nížině.

Nerostné suroviny – Rusko má mnohostrannou surovinovou základnu. Nejvýznamnější ložiska surovin jsou v asijské části Ruska. Velký význam mají zásoby paliv, které patří k největším na světě. Rozsáhlá jsou ložiska černého uhlí na Sibiři – Kuzněcká, Tunguská a Lenská pánev – Kuzbas, Pečorská pánev. Také v pánvi Donbas (Rostovská oblast) - antracit. Velká jsou ložiska hnědého uhlí na Záposobířské rovině ve středním Poobí (Surgut, Nižněvartovsk). Dále je to ropa a zemní plyn – severotumenské naleziště, orenburská a severokavkazská ložiska. Největší producent plynu na světě. Významné jsou také zásobárny železné rudy v Kurské magnetické anomálii a na Urale. další neželezné kovy na východní Sibiři a na Urale. apatity –Kola, draselné soli – Předural, diamanty – republika Sacha, grafit.. Těžba ropy je vzhledem k nedostatku prostředků a zaostávání výzkumných prací nevelká a klesá. Rozhodující mají ložiska středního Poobí. Ve volžsko – uralském regionu došlo následkem vytěžení ke snížení produkce.

Obyvatelstvo

Ruská federace je mnohonárodnostním státem, žije zde více než 100 národů. Většinu sice tvoří Rusové 85%, ale v řadě republik mají převahu neruské menšiny – Tataři (4%), Ukrajinci (2,5%), Čuvaši, Baškirové, Bělorusové, Čečenci, .. U některých neruských národů se projevují separatistické snahy)Čečenci).

Ve městech žije víc než 73% obyvatel (Moskva, Sankt Peterburg, Nižnij Novgorod, Novosibirsk, Jekateringburg, Samara, Čeljabinsk, Kazaň, Omsk,..).

Hospodářství

Je to průmyslově zemědělský stát v procesu transformace na tržní ekonomiku. Nejvyspělejší člen SNS. 14% ekonomicky činného obyvatelstva pracuje v zemědělství, 35% v průmyslu.

Průmysl

V roce 1990 bylo Rusko 4. největším průmyslovým potenciálem světa (po USA, Japonsku a Německu). Jeho výroba i nyní patří k největším na světě, ale pozice Ruska klesá. Objemem produkce i počtem zaměstnaných je na prvním místě těžební průmysl, dále strojírenství a energetika.

Těžební průmysl

Rusko je významným producentem energetických surovin. Těží se zde plyn, ropa, černé uhlí, hnědé uhlí, ale i rudy kovů jako je železo, nikl, měď, chrom, cín, stříbro, zlato.

Strojírenský průmysl

Výroba průmyslových zařízení, elektrotechnický průmysl., dopravní strojírenství. Výroba soustředěna do Moskevské oblasti, Sankt Peterburg, Povolží, Ural, Novosibirsk.

Elektrárny

4. na světě ve výrobě energie. Tepelné elektrárny vyrábějí 75%, ale je zde i významná hydroenergetika u Jeniseje, Angary (Sajanská, Krasnojarská, Bratská, Irkutská..). V evropské části je významná volžsko – kamská kaskáda. Jaderné elektrárny se podílejí na celkové výrobě energie z 11%. Po Černobyli ale došlo k jejich snížení.

Hutnictví

Hutnictví železa a oceli (Kursk, Ural, Západní sibiř – Novokuzněck), hutnictví barevných kovů (Ural), hutnictví hliníku – energetická náročnost – u hydroelektráren (Krasnojarsk, Bratsk). Důraz na zvyšování kvality a na efektivnější využívání kovu.

Chemická oblast

Významná je samozřejmě petrochemie, výroba průmyslových hnojiv, plastů a chemických vláken (Povolží, Ural).

Dřevozpracující průmysl

Evropský sever, Ural, Východní Sibiř. Patří k největším producentům dřeva.

Textilní průmysl

-Střed, Peterburg.

Potravinářský průmysl

Zemědělství

Vyrovnaný podíl rostlinné, ale i živočišné výroby. Hlavní zemědělskou oblastí je pásmo lesostepí a stepí (Černozemní střed, Povolží, severní Zakavkazko). Pěstování obilnin (pšenice 4.), ječmen (1), oves a kukuřice. Další plodiny jsou brambory, cukrová řepa, slunečnice a len. V živočišné výrobě dominuje chov skotu, prasat a ovcí a koní. Rozsáhlý rybolov.

Doprava

Vedoucí postavení má železnice, hlavní dopravní osou je transsibiřská magistrála Moskva, Novosibirsk, Vladivostok – téměř 10 000 km. Nejdůležitějším leteckým centrem je Moskva.

Administrativní členění

Země se dělí na 89 administrativních jednotek (21 republik, 49 oblastí, 1 autonomní oblast, 10 autonomních okruhů, 2 města – Moskva + Peterburg). Nejrozvinutější oblastí je povolžský Tatarstán, největší je republika Sacha (Jakutsko). Nejrozvinutější jsou Střed(Moskva) a Ural.

Bělorusko

Vnitrozemský stát východní Evropy, člen SNS a SSR.

Území státu je převážně nížinaté, na jihu rovinaté a močálovité, na severu pahorkatiny ledovcovitého původu (morény). V Bělorusku je rozvodí řek tekoucích do Baltu a do Černého moře. Povodí řeky Pripjat' je močálovité (Pinské močály).

Podnebí mírné s kontinentálním vlivem.

Obyvatelstvo tvoří Bělorusové (78%), rusové, polákové, Ukrajinci..

Hospodářství – průměrně rozvinutý průmyslově zemědělský stát. Převládá živočišná výroba – chov prasat a skotu. Rostlinná výroba – len, brambory, žito, krmné plodiny. Těžební průmysl (rašeilna, draselné soli), strojírenství (traktory-Minsk a Mahilěvo, nákladní automobily-Žodzina), chemický (hnojiva), petrochemie, lnářství, potravinářství.

Ekologický problém – zamořeno černobylskou katastrofou.

Ukrajina

Prímořský stát východní Evropy při Černém a Azovském moři. Povrch země je většinou rovinatý, východ je částí Východoevropské roviny, střední část je tvořena Dněprskou nížinou a na jihu je černomořská nížina. Pahorkatinový reliéf na jihozápadě (Volyňsko – podolská plošina) a na jihovýchodě Doněcká. Na Krymu jsou Krymské hory.

Hlavní řeky jsou na hranicích s Rumunskem, kde ústí Dunaj do Černého moře, dále se tam vlévají Dněpr, Dněstr a východ je odvodňován Doněcem. Podnebí je kontinentální, na Krymu subtropické. Na SZ a na S jsou smíšené a listnaté lesy, jih a JV stepi, většinou přeměněné v kulturní krajinu.

Obyvatelstvo tvoří ze 73% Ukrajinci, jsou zde menšiny Rusů (22%), Bělorusů, Moldavanů a Poláků. Asi 70% žije ve městech. Je zde 5 milionových velkoměst (Kyjev, Charkov, Dněpropetrovsk, Doněck, Oděsa).

Je to průmyslově zemědělský stát s bohatstvím nerostných surovin. Z ekonomicky činného obyvatelstva jich 21% pracuje v zemědělství a 37% v průmyslu. V zemědělské výrobě převažuje živočišná produkce – chov skotu a prasat. Obdělává se 6% země, většina jsou černozemě. Pěstuje se pšenice, kukuřice, ječmen, cukrovka, slunečnice, ovoce a zelenina. Na SV brambory a len.

Průmyslová výroba je hlavně těžební – černé uhlí (Donbas), železná ruda (Kryvoj Rog), mangan v Nikopolu, draselné soli, fosfáty. Nejvýznamnější průmysl je strojírenský – hlavně těžký průmysl vyžadující hodně materiálu – vojenský Charkov(traktory, obráběcí stroje), lokomotivy v Luhansku, závody Kyjeva, Dnipetrovska a Záporoží. K nejvýznamnějším strojírnám patří Novokramatorský závod v Kramatorsku(válcovací stolice, zařízení pro doly, rypadla a jeřáby), hutnický(ocel), chemický (hnojiva, chemická vlákna) a potravinářský(cukrovary, lisopny slunečnicového oleje, konzervárny a vinařské závody na jihu.

Nejvýznamnější je doprava železniční. V námořnictví je centrem Oděsa, k říční dopravě slouží hlavně Dněpr a Dunaj. Největší letiště je v Kyjevě a Charkově. Tři velké ekonomické regiony – Doněcko-dněperský region s Donbasem, Charkovem; Západní region s Kyjevem a Lvovem, zahrnující asi polovinu Ukrajiny – venořkovský a zemědělský region; Jižní region – Jalta – rekreační oblast.

Moldavsko

Vnitrozemský stát, jehož povrch tvoří mírně zvlněná plošina s úrodnými černozeměmi. Střed republiky tvoří Kodry. Hlavní řeky jsou Prut na hranici s Rumunskem a Dněstr s Ukrajinou. Obyvatelstvo je tvořeno Moldavany, Ukrajinci, rusy..

Hospodářství – je to převážně agrární stát s méně rozvinutým hospodářstvím. Dvě třetiny produkce tvoří rostlinná výroba – pšenice, kukuřice, zelenina a vinná réva. Chov ovcí, prasat a skotu.